

Yeni Doğum Yapan Annelerin Son 5 Yıl içinde Bebek Bakımı İle İlgili Bilgi Düzeylerinin Değişimi

Prof.Dr.Turgut ÖZEKE*
Y.Doç.Dr.Ergün ÇİL*
Uz.Dr.Nilgün KÖKSAL*

ÖZET

Bursa ve çevresinde yeni doğum yapan annelerin bebek bakımı ve beslenmesi konusundaki bilgi düzeyini saptamak amacıyla 1985 yılında 500 anneye bir anket uygulanmış-tık. Aradan geçen 5 yıl içinde bilgi düzeyinde değişme olup olmadığını saptamak amacıyla 500 yeni doğum yapmış anneye yine aynı anket uygulandı İkinci ankete katılan annelerin eğitim düzeylerinde belirgin bir yükselme olduğu görüldü. Bebek bakımı ve beslenmesi konusundaki bilgi düzeyleri ve bilgilenme kaynaklarında ise anlamlı farklılık olmadığı saptandı. Sonuç olarak bebek bakımı ve beslenmesi konusunda annelerin bilgi düzeylerinin artırılması için daha yoğun çaba harcanması gerektiği kanısına varıldı.

Ülkemizde kaba ölüm hızı % 0,9'a düşerek, gelişmiş ülkeler düzeyine yaklaşmıştır. Ancak bebek ölüm hızı, zamanla azalmış olmasına rağmen, hala gelişmekte olan ülkelerin bazılarında bile oldukça yüksektir⁽¹⁾ Bunun nedenlerinden en önemlisi;

SUMMARY

Alterations in the mothers' knowledge ie-vet about baby-care in last five years. In 1985, an inquiry was performed between 500 mothers who just gave birth in order to determine their knowledge about baby-care and fee-ding in Bursa district Five years later, the same inquiry was performed again between 500 rnot-hers who were just after birth, to determine an improvement in this period. in the second inquiry; it is found that rnothers were more'educated than the ones in the first inquiry but there was no significant difference between their knowledge on baby-care and feeding. it is conciuded that more effort have to be used to inçrease the mothers' knowledge about baby-care and feeding,

sosyoekonomik ve kültürel düzey ile bağlantılı olarak annelerin bebek bakımı ve beslenmesi konusundaki bilgilerinin yetersiz oluşudur^(1,2)

Beş yıl önce (1985) Uludağ Üniversitesi Tıp

* Uludağ Univ.Tıp Fak.Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği ile Bursa Zübeyde Hanım Doğumevi'nde doğum yapan rastgele seçilmiş 500 anneye, çocuk bakımı ve beslenmesi ile ilgili çeşitli soruları içeren bir anket uygulanmış, annelerin çoğunun basit bilgilerden dahi yoksun olduğunu saptamıştık. Çeşitli iletişim araçlarından yararlanarak anne eğitiminin yükseltilmesinin çok önemli olduğunu vurgulamıştık.

Bu çalışma 5 yıl sonra (1990) aynı anket sorulan ile, aynı kurumlarda, aynı sayıda anne üzerinde yapılmıştır. Sonuçlar 5 yıl önce yapılan çalışma ile karşılaştırılmış, bu zaman içinde annelerin bilgi düzeylerinin artıp artmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu anket 1.5.1990 ve 20.7.1990 tarihleri arasında Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği ile Bursa Zübeyde Hanım Doğumevi'nde yeni doğum yapan rastgele seçilmiş 500 sağlıklı anneye uygulanmıştır. Araştırmanın sağlıklı olabilmesi için bir önceki çalışmada kullanılan yöntemleri uygulamaya özen gösterilmiştir. Sonuçlar 5 yıl önce yapılmış (Tablo I) benzer çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Her iki ankette de anneler rastgele seçildi ve genel olarak şu sorular soruldu: Çocuk bakımı hakkında bilgi düzeyini nasıl bulduğunu, nereden öğrendiği, bebeğe aşı yaptırmalı mı, ne zaman yaptırmalı, çocuğa hangi ayda hangi ek gıdaları vermeli, çocuğa meyva suyu ve vitamin verilmeli mi, lohusalıkta kimin yardım edeceği, bebeğin ateşi aniden çıkarsa ne yapılması gerektiği, hasta olmayan bebekler, doktor kontrolünün gerekli olup olmadığı gibi. İstatistiksel karşılaştırmalarda T testi kullanılmış olup anlamlılık sınırı olarak $p < 0.001$ kabul edilmiştir.

Bulgular

Her iki gruptaki annelerin yaş dağılımları Tablo I'de görülmektedir. Tablo I'de 20 yaş altındaki anne oranı % 20.4, Tablo II'de % 11.4 bulunmuştur ($p < 0.001$). Tablo I'de yaşı 25-29 arasında olan annelerin oranı % 24.1 iken Tablo II'de bu oran % 32 bulundu.

TABLO I: Yeni Doğum Yapan Annelerin Yaş Dağılımları

Yaş (Yıl)	Grup I (1985) (%)	Grup II (1990) (%)
< 20	20.4*	11.4*
20-24	40.6	39.8
25-29	24.1*	32.0*
30-34	9.5	11.0
35-39	3.8	4.2
> 40	1.6	1.6
Toplam	100.0	100.0

* $p < 0.001$

Annelerin eğitim durumları Tablo II'de verilmiştir. Tablo II'deki okur yazar olmayan annelerin oranının anlamlı olarak azaldığı, ortaokul ve lise mezunu annelerin oranının anlamlı arttığı belirlenmiştir ($p < 0.001$).

TABLO II: Yeni Doğum Yapan Annelerin Eğitim Seviyeleri

Öğrenim Derecesi	Grup I (1985) (%)	Grup II (1990) (%)
Okur-yazardeğil	18.6*	11.2*
Okur-yazar	5.3	0.6
İlkokul mezunu	56.6	46.2
Ortaokul mezunu	6.4*	17.2*
Lise mezunu	10.1*	19.8*
Yüksek ok. mezunu	3.0	5.0
Toplam	100.0	100.0

* $p < 0.001$

Annelerin çocuk bakımını öğrenme kaynakları Tablo III'de, kendilerine lohusalıkta yardım etmesi beklenen kişiler Tablo IV'te gösterilmiştir.

TABLO III: Annelerin Çocuk Bakımını Öğrenme Kaynakları

	Grup I (1985)	Grup II (1990)
Kaynaklar	(%)	(%)
Anneden	32.7*	65.4*
Kitap-gazeteden	24.6	32.8
Akrabalardan	17.7	32.4
Kayınvalideden	14.3	20.8
Radyo-TV'den	19.7	16.8
Okuldan	3.4	4.0
Hiçbiryerden	29.0*	12.2*

*p<0.001

TABLO IV: Annelere Lohusalıkta Yardım Etmesi Beklenen Kişiler

	Grup I (1985)	Grup II (1990)
Annesi	38.2	44.7
Kayınvalidesi	32.9	28.5
Diğer akrabalar	9.1	13.2
Bakıcı	0.6	0.5
Bilinmiyor	19.2	13.1
TOPLAM	100.0	100.0

Annelerin çocuk beslenmesi konusundaki bilgileri ile ilgili veriler Tablo V'te verilmiştir. Her iki grup arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

"Çocuğa meyve suyu ve vitamin gerekli midir?" sorusuna her iki grupta da annelerin yaklaşık % 90'ı "Gereklidir" yanıtını vermiştir.

TABLO V: Aylara Göre Başlanması Gereken Ek Gıdaları Bilen Annelerin Oranı

	Grup I (1985)	Grup II (1990)
Aylar	(%)	(%)
1. ay	26.8	28.6
2. ay	17.4	19.6
3. ay	20.6	20.2
4. ay	26.6	22.6
6. ay	21.4	32.8
8. ay	30.4	37.2
10. ay	33.6	36.8
12. ay	41.6	41.6

TABLO VI: Çocuğun Aniden Ateşi Çıkarsa Ne Yaparsınız?

Yanıtlar	Grup I (1985)	Grup II (1990)
Doktora başvururum	64.8	62.6
Ateş düşürücü veririm	33.9	37.4
Bilmiyorum	1.3	0.0
Toplam	100.0	100.0

"Çocuğa banyo gerekli mi?", "Emzik gerekli mi?" ve "Çocuğunuz hasta olmasa da doktora götürür müsünüz?" sorularına verilen yanıtlar her iki grupta da benzerdir.

Aşı yaptırmanın gerekliliği ve ne zaman hangi aşının yapılması gerektiği gibi sorulara verilen yanıtlar da yine benzerlik gösteriyordu. BCG aşısının yapılma zamanını annelerin yaklaşık yarısı bilirken, polio ve DBT aşısının yapılma zamanını annelerin ancak %25'i biliyordu.

Tartışma

Çocuklarda morbidite ve mortalite oranlarını düşürmek için anne adaylarının ve annelerin hamilelik, doğum ve çocuk bakımı hakkındaki bilgi düzeyini arttırmak son derece önemlidir. Çünkü bilgisizlik hatta yanlış bilgi nedeniyle ülkemizde her yıl yüzbinlerce çocuk ya ölmekte ya da sekelli olarak yaşamaya mahkum olmaktadır⁽³⁾.

Bunu araştırmak için beş yıl önce yaptığımız çalışmamızda annelerin bebek bakımı hakkındaki bilgilerinin şaşılacak kadar düşük olduğu bulunmuştu⁽²⁾. Beş yıl sonra yaptığımız bu çalışmada aşağıda tartışılan bazı parametrelerde değişme olduğu görülmekle beraber beslenme ve bakım gibi konularda değişiklik olmadığı saptanmıştır.

Her iki grupta annelerin yaşları karşılaştırıldığında; 20 yaşın altında doğum yapan anne sayısının hemen hemen yarıya indiği görülmektedir ($p < 0.001$). Ayrıca 25-29 yaş arasında doğum yapan annelerin oranı da anlamlı oranda artmıştır ($p < 0.001$).

Annelerin eğitim durumu incelendiğinde; okur - yazar olmayan anne oranının anlamlı oranda düştüğü ($p < 0.001$), ortaokul ve lise mezunu anne oranının anlamlı oranda arttığı ($p < 0.001$) belirlendi. Beş yıl gibi kısa bir sürede, eğitim düzeyinin bu derece yükselmesi sevindiricidir.

Bununla birlikte her iki grupta da annelerin ço-

cuk bakımını yine ağırlıklı olarak kendi annesinden ve yakın akrabalarından öğrendiği saptanmıştır. Ancak çok az sayıdaki anne (% 3-4), çocuk bakımı hakkında okulda bazı bilgiler öğrendiğini ifade etmiştir. Radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşması, kültür ve eğitimin yaygınlaşmasında kullanılmasına rağmen, bu kaynaklardan bilgi aldığı söyleyen anne oranında artma görülmemesi dikkate değerdir. Kanımızca radyo ve televizyonda eğitici ve öğretici programların süre ve nitelik olarak yetersiz oluşu bunda etkindir. Görsel ve işitsel bir eğitim aracı olabilen televizyonda, çocuk bakımı ve beslenmesi konusuna daha fazla süre ayrılmasının ve mevcut programları da daha ilgi çekici ve daha eğitici hale getirilmesinin şart olduğu görülmektedir.

Çünkü bebek ölümlerini azaltmak için başta anne ve anne adayları olmak üzere toplumun eğitim, kültür ve bilgi düzeyini arttırmamız gerekmektedir. Tunçbilek ve arkadaşları Türkiye'de bebek ölümlerinin nedenlerini kapsamlı olarak araştırmışlar ve anneleri daha iyi eğitim görmüş çocukların hayatta kalma şanslarının, anneleri eğitimsiz olanlara göre çok daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Sonuç olarak sağlıklı bir nesil yetiştirebilmek için, anne ve anne adaylarının bebek bakımı ve beslenmesi konusundaki bilgisini arttırmak amacıyla başta okul, radyo, televizyon ve basın olmak üzere tüm kaynakları seferber etmemiz gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. **Tunçbilek, E.:** Türkiye'de bebek ölümleri, temel etkenler. H. Ü. Nüfus Etütleri Enstitüsü, Semih Matbaası, Ankara, 1988, s: 3-63.

2. **Özeke, T., Paksoy, S., Timur, N.:** Yeni doğum ya-

pan annelerin çocuk bakımına ait bilgi düzeyleri, Bursa Devlet Hastanesi Tıp Bülteni 3:1, 45-50, 1987.

3. **Paçacı, K.:** Sağlık Dergisi (SSYB), 56:1-12, 97-99, 1982.